Lausunto
VATT/237/07.01/2016

5.10.2016

Eduskunta
Työelämä ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntö HE 134/2016 vp hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pyytää lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2017. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus ei tee suhdanne-ennusteita eikä ole tehnyt kokonaistaloudellista arviota talousarvioesityksen vaikutuksista. Näin ollen lausunnossa keskitytään tiettyihin politiikkatoimenpiteisiin ja niiden vaikutuksiin.

Verotuet: Verotukien määrä kasvaa yrittäjävähennyksen ja metsävähennyksen takia. Näitä kahta muutosta ei voi pitää perusteltuina poikkeuksina yritysverotuksen rakenteeseen. Yksittäisen toimenpiteen käyttöönoton sijasta olisi pikemminkin tarve perusteelliselle selvitykselle pienyritysmuotojen verotuksen ongelmista ja ratkaisukeinosta. Toisaalta on syytä korostaa, että verotukien olemassaolo tai laajuus ei itsessään ole ongelma. Oleellista on se, mitä tuilla tavoitellaan ja ovatko ne hyvä keino tavoitteeseen pyrkimisessä. Tässä keskustelussa tulee huomioida myös se, että verotukien laajuus riippuu siitä, miten verotuksen normijärjestelmä määritellään.

Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus: Tieto- ja viestintätekniikan käyttöönottoa olisi järkevää testata satunnaistettujen kokeilujen avulla. Mikäli satunnaistettuja kokeiluja ei ole mahdollista toteuttaa, uusia toimintatapoja ja opetusmenetelmiä tulisi ottaa käyttöön vaiheittain siten, että niiden vaikuttavuus voidaan selvittää luotettavasti. Olisi luontevaa, että esimerkiksi hallituksen kärkihankkeeseen (Uudet oppimisympäristöt ja digitaaliset materiaalit peruskouluihin) liittyvistä kokeiluista vastaisi Opetushallitukseen perustettava kokeilukeskus. Kokeilujen toteuttamisessa olisi hyödyllistä kuulla vaikuttavuusanalyysiin erikoistuneita tutkijoita riittävän ajoissa, jotta vaikuttavuuden mittaaminen voidaan tehdä hyvin.

VALTION TALOUDELLINEN TUTKIMUSKESKUS VATT
VATT INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH
PL/PO BOX 1279 (Arkadiankatu 7), FI-00101 Helsinki, FINLAND
PUH./TEL. +358 295 519 400 www.vatt.fi

Ammatillinen koulutus: Mikäli mahdollista ammatillisen koulutuksen reformi olisi hyödyllistä tehdä samaan tapaan alueellisesti porrastaen kuin peruskoulu-uudistus aikoinaan, koska alueellinen ja vaiheittainen porrastaminen mahdollistaisi reformin luotettavan vaikuttavuusarvioinnin. Mikäli koko reformia ei ole mahdollista toteuttaa porrastetusti, olisi hyvä jos ainakin yksittäisiä toimintatapoja tai -menetelmiä voitaisiin uudistaa porrastetusti eri puolella Suomea tai eri kunnissa.
Korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen liittyviä tavoitteita voidaan pitää kannatettavina, mutta talousarvioesityksestä ei käy ilmi, miten tavoitteet saavutetaan. Opiskeluvalintojen kehittämisen osalta olisi tärkeää vähentää pääsykokeiden roolia sekä viedä järjestelmää keskitetympään suuntaan vastaavalla tavalla kuin toisen asteen opiskelijavalinnoissa (yhteisvalinta) tehtiin jo 1970-luvulla.

Työllisyys- ja yrittäjäpolitiikan osalta talousarvioesityksessä todetaan, että valtion työttömyysetuuksiin osoittamia määrärahoja käytetään starttirahan ja palkkatuen rahoittamiseen. Tätä suuntausta voidaan pitää ongelmallisena julkisten varojen käytön läpinäkyvyyden näkökulmasta. Työttömyysturvan tehtävä on tarjota vakuutus työttömyyden tulomenetyksiä vastaan. Vastaavasti muiden toimien rahoittaminen tulisi tehdä niille tarkoitettujen momenttien välityksellä. Työttömyysetuuksiin osoitettujen määrärahojen käyttöä palkkatukeen voidaan pitää erityisen ongelmallisena, jos muutos johtaa palkkatuen aiempaa suurempaan käyttöön. Tämä johtuu mm. siitä, ettei ole olemassa luotettavaa näyttöä siitä, että palkkatuki edistäisi työllistymistä ei-tuettuihin työpaikkoihin. Näin on erityisesti kuntien ja kolmannen sektorin työpaikkojen kohdalla.

Työttömyysturvan muutoksista merkittävin liittyy työttömyyspäivärahan enimmäiskeston lyhentämiseen 100 päivällä. Tutkimustulosten perusteella vaikuttaa selvältä, että leikkaus lyhentää työttömyysjaksoja, vaikka tarkan arvion antaminen on vaikeaa. Muut muutokset ovat joko pieniä tai koskevat suhteellisen pientä osaa työttömistä, joten niiden kokonaisvaikutus työttömyysasteeseen on väistämättä hyvin pieni.

Rakentamisen ja asumisen osalta yhtenä tavoitteena on lisätä asuntotarjontaa. Välineinä käytetään uutta korkotukimallia, vanhan mallin omavastuukoron alentamista sekä käynnistysavustuksia. Kaikki uudet tukimuodot ovat ongelmallisia: siellä, missä asuntojen hintataso on korkea, vähäinen asuntorakentaminen ei johdu siitä, ettei rakentaminen olisi kannattavaa, vaan siitä, että kaavoitus rajoittaa rakentamista. Koska kaavoitus ja muut maankäyttöön liittyvät päätökset ovat pitkälti kuntien vastuulla, tehokkaat politiikkatoimenpiteet kohdistuisivat kuntien kannustimiin. Uuden korkotukimallin ongelmana voidaan pitää myös sitä, että yhteiskunnan tuesta tulee kohdentumaan omistajille, koska uudella korkotuella rakennetut asunnot saa myydä vapaasti kymmenen vuoden jälkeen. Vastaavalla tavalla käynnistysavustusta voidaan pitää tulonsiirtona rakennuttajille siellä, missä kaavoitus rajoittaa asuntokannan kasvua. Sen sijaan kunnallistekniikan rakentamiseen suunnatut avustukset voivat olla järkeviä, kunhan ne suunnataan sellaisiin kuntiin, joissa kaavarajoite on sitova.

ARA-vuokra-asuntoihin otetaan käyttöön *tulorajat pääkaupunkiseudulla*. Tulorajat varmistavat, että ARA-vuokra-asuntokannan asunnot kohdistuvat pienituloisille ainakin siinä vaiheessa, kun asuntoa haetaan. Lisäksi konkreettiset Tulorajat todennäköisesti lisäävät sosiaalista sekoittumista, jos sekoittumista mitataan asuinalueiden, kuten postinumeroalueiden tai kaupunginosien, tasolla. Tämä johtuu siitä, että tulorajojen käyttöönotto takaa, että houkuttelevilla asuinalueilla ARA-vuokra-asunnot päätyvät pienituloisten käyttöön. Sen sijaan rakennustasolla asukasrakenne vastaavasti yksipuolistuu. On kuitenkin epäselvää, kuinka suuri ongelma rakennustason asukasrakenteen yksipuolistuminen on.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

Anni Huhtala
ylijohtaja

Essi Eerola
tutkimusjohtaja